

RAAD VOOR CULTUUR
VERGADERING VAN DONDERDAG 17 FEBRUARI 2005
(TWEDE GEDEELTE-COLLOQUIUM) DEFINITIEF VERSLAG

Plaats: Markiesgebouw, gelijkvloers, zaal 10

Beginuur: 18 uur

AANWEZIG:

DE BAERE Bart, voorzitter
BOUSSET Sigrid, ondervoorzitter
VAN RIET Iris, secretaris
PAEME Isabel, notulist
BUCQUOYE Moniek
DE VOS Hugo
DOUCET Bart
GORIS Anjes
HERMAN Frank
NEYRINCK Jorijn
PUYPE Geert
SWINNEN Johan
VANTYGHEM Peter
VAN HEDDEGEM Joannes

Genodigden / deskundigen:

REYNEBEAU Marc
VAN DEN BULCK Hilde
VERHEYEN Jan
VERSCHAFFEL Bart

Afgevaardigde administratie Cultuur:

VAN RILLAER Jos, directeur-generaal

Afgevaardigden administratie Media:

VAN DE VELDE Paul, directeur-generaal
VANDENABEELE Jan, afdelingshoofd Media en Film

Afgevaardigde Toerisme Vlaanderen

WEZENBEEK Tom, diensthoofd Evenementen

AFWEZIG MET KENNISGEVING:

ALLEGAERT Patrick
BAETEN Herman
DE BRAEKELEER Jan
DE SMET Chantal
FRANS Eddy
MATEUSEN Gi
PINXTEN Rik
PLATTEAU Marleen
THIELEMANS Johan
THIELEMANS Leen
VAN BORM Julien
VAN VAERENBERGH Jan

VERSCHUEREN Luk
WOUTERS Steven

DE RUYCK Stefaan, kabinetschef Cultuur en Jeugd
VAN HOUTVEN Gilbert, afdelingshoofd Volksontwikkeling en Bibliotheekwerk

AFWEZIG ZONDER KENNISGEVING:

BENCHELABI Hasina
DE GRUYSE Piet
NOTTE Johan
POLIS Harold
SCHEPERS Edmond
VANDERHULST Leen
VANREUSEL Bart
VERHEYEN Martine

De voorzitter verwelkomt de deskundigen, die achtereenvolgens hun visie over kunst en cultuur op de VRT formuleren.

Bart Verschaffel

De discussie over de verantwoordelijkheid van de openbare omroep inzake kunst & cultuur kan gevoerd worden als een principiële discussie - met de bedoeling zo scherp mogelijk te denken en te formuleren, of als een eerder 'pragmatisch-strategische' discussie, waarbij men er maar van uitgaat dat kunst en cultuur op televisie een goede zaak is, de mensen hier aanwezig alleen maar verschillen over wie/wat die kunst & cultuur 'representeert', en samen een manier kunnen zoeken om op de een of andere manier te 'wegen' op het nieuwe beheerscontract, en zo op de openbare omroep zoveel mogelijk plaats te maken voor 'de goede zaak'.

Wat ik zelf te zeggen heb - en geschreven heb - past binnen een eerder principiële discussie. De vraag daar is, hoe te denken over het 'openbaar' karakter van de openbare omroep, in relatie tot de betekenis/rol van kunst en cultuur (cultuur in reflexief-kritische zin) in de samenleving. Het kwakkelend betoog van Christina von Wackerbarth, dat u heeft kunnen lezen, is exemplarisch voor de drogredeneringen die hierover de ronde doen - maar de tekst is interessant, omdat hij expliciet is. De auteur bepleit eerst het belang van een openbare omroep voor een democratische samenleving, om vervolgens, in deel II van haar tekst "De gevolgen voor de praxis", een aantal meningen te verkopen die in het geheel niet volgen uit of steunen op wat ze voordien schrijft, maar hun 'waarschijnlijkheid' putten uit het feit dat ze sowieso algemeen 'de ronde doen' en de zgn. 'politieke consensus' vertegenwoordigen: de bekende mix van populisme en de - zogenaamd vanzelfsprekende, en zelfs 'natuurlijke' consumentenlogica. De eerste zin van de 'gevolgen voor de praxis' luidt: "Al deze factoren kunnen niet anders dan tot gevolg hebben dat een publieke omroep moet opereren conform de wetten van dat medium." Die wetten blijken dan 'het programma- en uitzendschema van een televisiezender' te bepalen, en dan staat er: "Logischerwijze beoogt een dergelijk schema een maximaal bereik bij het publiek." Enzovoort, u ziet onmiddellijk waar we uitkomen - Wetten?? Logischerwijze?

De beslissende denkfouten - ik noem ze denkfouten, maar in feite zijn het natuurlijk ideologische manoeuvres - zijn hier

(a) dat het 'democratisch' gehalte van de omroep zou inhouden dat de televisie zich moet richten 'tot iedereen' - behalve tot de zgn. 'happy few', en

(b) dat het 'medium' zogenaamd 'wetten' heeft - die de 'professionals' kennen.

Terwijl televisie een technisch medium is met mogelijkheden en beperkingen, maar absoluut niet met 'wetten' (natuurlijkheden, vanzelfsprekendheden) - Wat hier 'wetten' genoemd wordt is niets dan een 'code', en die code dient enkel tot het verplicht stellen van middelen om een welbepaald doel te bereiken, en dat doel is - ik citeer opnieuw - "maximaal bereik bij het publiek". Mevr. Van Wackenbergh - en de bestaande beheersovereenkomst - gaan er van uit dat de opdracht van de VRT er uit bestaat van op elk moment zoveel mogelijk Vlamingen - zo lang mogelijk, liefst een ganse avond - hetzelfde te laten doen. De omroep en de programma(makers) worden beoordeeld en gewaardeerd naar de mate waarin ze hiertoe bijdragen. Om de een of andere reden herkent men in dit soort van samenhang een 'democratisch gehalte'.

De democratische inzet van de VRT ligt - zeker ook: in de verschillende meningen en groepen die aan het woord komen en/of geadresseerd worden - Maar ook, en veel fundamenteeler, in de vrijheid van de manieren waarop het medium gebruikt kan worden, in de verschillen tussen de manieren waarop het gebruikt kan worden, in de vrijheid waarmee de mogelijkheden van het medium uitgetest kunnen worden. Het gaat niet (alleen) over wie, en waarover, het gaat ook, en nu vooral, in de eerste plaats, over hoe gesproken kan worden. Essentieel is dat het medium op verschillende, contradictorische, nieuwe manieren gebruikt kan worden. Nu kan er zogenaamd over alles gesproken worden - maar alleen maar 'volgens de 'wetten van het medium', met de zgn. professionals (in feite: de slaven) van het medium als censoren - en dus op één manier.

Om deze reden lijkt mij de tweede, 'pragmatische' discussie - of en hoe binnen de bestaande mediacode ook/méér 'aandacht' zou kunnen gaan naar kunst en cultuur, of naar kunstenaars en cultuurmakers, weinig relevant. Het maakt eigenlijk niets uit.

De enige reden om pragmatisch de zaak van 'kunst en cultuur' nog te bepleiten is dat de 'herinnering' aan het principe van een 'openbare omroep' misschien ooit - men kan nooit weten - in gewijzigde omstandigheden - dienstig kan zijn om (opnieuw) iets anders mogelijk te maken - het voordeel van de twijfel, dus..

Hilde Van Den Bulck

-De publieke omroep staat onder druk van concurrentie.

De overheid kiest op het einde van de rit steeds voor de kijkcijfers.

-Naast het verdwijnen van cultuur op TV, verdwijnt bijvoorbeeld ook schooltelevisie.

-Informeren, educeren en ontspannen zijn de drie functies van televisie.

-Het is de taak van de Openbare Omroep om cultuur mee te geven, maar op welke manier?.

-De Openbare Omroep moet kwaliteitsbewaking uitvoeren in een concurrentieel landschap. De Openbare Omroep moet alle taken vervullen, ook amusement: een programma als FC De Kampioenen is van belang om middelen en kijkers te hebben voor cultuur. Binnen een Canvascontext moet meer kunst kunnen, Canvas is momenteel aan het inboeten in plaats van zich meer te profileren.

-cfr. Communicatieschema van Jakobson: de code is zeer belangrijk, er moet goed nagedacht worden over de format.

-De digitale optie hangt samen met de format dat men wil kiezen, zeer gespecialiseerde cultuurprogramma's kunnen gerust op een digitale zender.

Marc Reynebeau

-Een boekenprogramma is de toetssteen van wat cultuur zou moeten zijn op TV. Er is de voortdurende zorg voor de kijkcijfers, indien ze te laag zijn, wat telkens het lot was van cultuurprogramma's, wordt het programma afgeschaft of verwezen naar het tweede net. Het probleem bij cultuur op TV is dat het tweede net zowat de opslagplaats werd van alles wat men kwijt wou. Men doet nog zeer verkrampd over cultuur op TV, het wordt beschouwd als iets speciaals.

-Er wordt geschipperd tussen lifflafjes en iets serieus: een boekenprogramma plezant willen maken, heeft meestal als gevolg dat de echte liefhebbers niet kijken en de anderen ook niet. Een programma als Republica zou men een alibiprogramma kunnen noemen maar er is een geringe bereidheid om het te laten groeien en ontwikkelen. Cultuur komt aan bod in verschillende programma's (De Rode Loper, De Laatste Show...) met als gevolg een culturele tautologie (bijvoorbeeld: een nieuw boek van Herman Brusselmans is al in alle media besproken, dan is het geen nieuws meer). Het dilemma tussen overall aan bod komen en geen nieuws is een blijvende hinder.

-De cultuurmakers zijn elitair: zij zien cultuur op TV als een manier om promotie te maken voor hun producties. Dit is een verkeerde opvatting, TV wordt dan verlaagd tot een secundair medium.

-De entertainmentfunctie mag niet onderschat worden.

Men vergeet vaak dat TV een zelfstandige producent van cultuurproducten is, waarin kunst en cultuur aandacht kunnen krijgen, maar binnen de eigenheid van het medium TV.

-Er mag niet teveel rekening gehouden worden met de kijkcijfers: als de kijkcijfers tegenvallen, kan het toch een fantastisch programma zijn. De kijkcijfermaatstaf is een dilemma voor de VRT. De kijkcijfers zijn een strikt cultuurpolitieke keuze, ze hebben een dictatoriale positie ingenomen.

Jan Verheyen

-Het Tv-landschap wordt gedicteerd door marketeers. Eén, Canvas en VTM hebben een bepaald imago, je bekent kleur als je naar een bepaalde zender kijkt, en dit is vrij versmachtend.

Er zijn wel een aantal lichtpuntjes: Het Eiland past volgens Censydiam op Canvas, maar is toch een groot succes op Eén, omdat Eén een sterk merk geworden is.

-Er is een moeilijke relatie tussen de Vlaamse intellectueel en het medium televisie. De intellectueel heeft er geen behoefte aan en heeft andere bronnen van informatie zoals kranten en tijdschriften. Nochtans zijn er evenveel interessante programma's dan er interessante boeken zijn. De vraag is hoe je die mensen dan toch kan bereiken.

-We moeten het juk van de kijkcijfers afwerpen (zeker op Canvas). De Standaard heeft 80.000 verkochte kranten, De Morgen 50.000, films De Kus (50.000 kijkers), Alles moet weg (50.000) en Steve&Sky (30.000). Het kan dus zijn dat er maar 150.000 geïnteresseerden zijn. So what!

-Men moet stelling durven nemen, geen mengvormen maken, maar programma's voor wie inherent geïnteresseerd is. We moeten een cultuurprogramma bepleiten dat niet gebonden is aan een bepaalde drempel en pleiten voor een onafhankelijkheid van kijkcijfers.

-De piste 'digitalisering' mag zeker niet gevolgd worden als excuus om cultuur op andere kanalen te vermijden. Zo zouden we naar een nichezender

evolueren. We moeten ook op één in verschillende programma's cultuur 'binnensmokkelen' (Het Nieuws, Terzake, De Rode Loper,...)

Discussie

-Bart Verschaffel beschouwt een programma als de Gouden Uil irrelevant als kunstprogramma, want er gebeurt fundamenteel of artistiek niets.

TV zou kunnen fungeren als een intellectueel artistieke werkruimte. De verantwoordelijkheid ligt hier bij de intellectuelen zelf, maar het probleem is dat zij geen initiatieven nemen en zich afschermen.

Jan Verheyen: TV kan kunstiger zijn dan sommige theaterstukken.

-De politiek moet de VRT vrijwaren van de wurgende kijkcijfers.

Naast de kijkcijfers zijn ook andere criteria mogelijk:

-Waarderingscijfers: 7,5/10 is de norm voor de VRT, anders staat het programma ter discussie, als het hoge kijkcijfers heeft, ziet men de waarderingscijfers wel eens door de vingers

-Maatschappelijke impact: met gemotiveerde mensen een cultuurprogramma maken, maar loskoppelen van het kijkcijfergegeven, met als doelgroep de kijker.

-We moeten oppassen voor een of/of-discussie en opteren voor een en/en-keuze: Canvas: plaats voor experiment, Eén: heeft ook een culturele programmatie nodig, en daarnaast kan een digitale nichezender bestaan. De opmerking wordt gemaakt dat we bij de nichezender niet mogen vergelijken met de BBC, omdat ons taalgebied veel kleiner is. Het heeft ook geen zin om te pleiten voor een nichezender cultuur die bij uitzondering niet betalend zou zijn. Dit doorkruist de logica die aan de basis ligt van een nichezender, namelijk programma's op maat, voor wie geïnteresseerd is, naast het algemene aanbod.

-Door het onderscheid tussen 'gewone mensen' en 'intellectuelen', worden we bijna gedwongen om in hokjes te denken, VRT-VTM, populair theater-gesubsidieerd theater...

-Hoe moeten we de mensen van de VRT aanspreken? We willen de werkruimte binnen de VRT garanderen, zonder meteen weggeblazen te worden.

We moeten daarvoor dezelfde taal spreken als de VRT. Het woord 'cultuur' is negatief geladen "zagepieten", daar moeten we verandering inbrengen.

-Vraag aan VRT hoe ze de rechten van de Champions League verantwoorden? Men zal waarschijnlijk opwerpen dat Canvas dit nodig heeft voor het marktaandeel. Maar het budget voor CANVAS stijgt niet. We moeten ons de vraag stellen hoe het budget verdeeld wordt en wat het gevolg is als je miljarden spendeert aan sportrechten. We moeten wel opletten dat het spook Sporza niet opduikt.

-De intellectueel heeft een maatschappelijke rol en stapt niet in TV. De Openbare Omroep moet een kritische rol blijven vervullen en de politiek moet die functie garanderen. (bijvoorbeeld kleine rubriekjes in de Laatste Show kunnen ook een amusementswaarde hebben - Jan Verheyen noemt dit het Mary Poppins-principe "a spoon full of sugar helps the medicine go down.)

- Marc Reynebeau: we moeten dezelfde taal spreken als de VRT. Wat kan de sector zelf doen? Hoe kunnen zij zelf creëren? Daarover moet worden nagedacht.

-Het belang van archivering wordt benadrukt. Men is het archief amateuristisch aan het bewaren, er is geen tijd, het gebeurt oppervlakkig.

-Om het gesprek met de VRT duidelijk aan te gaan, moeten we weten wat kunst en cultuur zijn, en de begrippen definiëren.

Bart Verschaffel: cultuur=alle betekenissen waar mensen mee leven (op TV articuleert men dit visueel en creatief)

Kunst=met deze betekenissen op een bepaalde manier omgaan

-Heeft samenwerking met Nederland of met een zender als Arte zin? Nederland is een natuurlijke partner voor Vlaanderen, waardoor we zouden kunnen pleiten voor een structurele samenwerking.

